

Petra.

Af

Oberst Emil Madsen.

Ved Undersøgelser i den nyeste Tid er der kastet meget Lys over den gamle Stad Petra, der er mærkelig ved de Oldtidslevninger, som findes i den i saa rigt Maal, at en af de Besøgende ikke har taget i Betænkning at sige, at det er den mærkeligste By i Verden.

Petra ligger paa ca. 30° 24' n. Bredde, 35° 34' ø. L. fra Gr. og 13 geogr. Mile S. for det døde Hav, Ø. for den lange Fordybning, der er betegnet ved Jordandalen, det døde Hav, Vadi Arabah, der adskiller Byens Omegn fra Halvøen det petræiske Arabien, og Akabahbugten. Byen ligger i en Dal, Vadi Musa, som i sin Forlængelse mod S. V. udmunder i Vadi Arabah og paa alle Sider er begrænset af Bjerge, der naar en Højde af 1350 m og væsentligt bestaar af Sandsten, vekslende øverst med Kridt og Kalktien. De klippefulde Omgivelser er kun aabne paa 2 Steder, hvor en Strøm, som dog ofte allerede bliver tør om Foraaret, og som skaf være den, som Moses fik til at springe ud af Klippen¹⁾, kommer ind gennem en lang, smal Kløft, El Sik, og hvor den, efter at have løbet gennem Byen fører videre i en Kløft med stærkt Fald, som fører ned til Arabah. Det egentlige Petra danner et Trapez; men der har ogsaa været en ikke ringe Befolkning udenfor Byen, og der findes mange Spor af Boliger i Kløfterne i de omgivende Klipper.

Disse udmærker sig ved Lag med mange Farver, røde, gule, blaa m. m., vidunderlige at se.

Baade Staden og Egnen omkring den er nu helt øde og har ingen bosiddende Befolkning. De eneste Mennesker, som findes der, er Beduiner, der bor i Telte. Kornavl kan ikke drives, uden hvor der hist og her i Bjergene findes noget Vand. Dog er Bjergsiderne N. Ø. for Staden beklædt med nogen Skov af Ege, Terebinter og Enebær. Figen, Granatæbler, Abrikoser og Vin kan trives, men ikke Oliven. Mange Nerier findes ogsaa, hvor der er Vand.

Den nærmeste By, hvor Beduinerne kan gøre deres Indkøb og sælge deres Produkter, er Maan, der ligger ca. 5 g. Mile Ø. for Petra og fra 1904 er en Station paa den Jærnbane, der er bygget, men endnu næppe fuldt færdig, fra Damaskus til de hellige Steder i Arabien.

Petra er først igen bleven bekendt for Evropæerne 1812 ved den rejsende Burkhardt. Derefter er Staden bleven besøgt af flere, men de fleste af dem har blot kun-

net opholde sig i den et Døgn eller saa omtrent. Dette gælder dog ikke Brunnon og von Domazewshi, som i deres i 1909 udgivne Værk »Die Provinz Arabia« har givet en næsten fuldstændig Beskrivelse af Gravfacerne og Klippekamrene, men ikke er gaaet ind paa en Undersøgelse af de talrige Helligdomme, som fandtes. Om end Undersøgelserne er bleven fortsatte af Amerikanerne Robinson og Curties, Dominikanerne i Jerusalem, Østerriegeren Musil og tildels Professor Libbey ved Princeton Universitetet i Amerika og den ved den syriske Mission i Beirut ansatte Amerikaner Hoskins, saa var der dog endnu meget, som fortjente en mere indgaaende Undersøgelse, og denne er da bleven foretaget af Dr. Gustaf Dalman, der er Forstander for det tysk-evangeliske Institut for Oldtidsvidenskab i det hellige Land. Dalman, der bor i Jerusalem, har offentliggjort Udbyttet af sine Undersøgelser i en Bog, der er betitlet »Petra und seine Felsenheiligtümer«, Leipzig 1908, samt i »Neue Petra-Forschungen und Der heilige Felsen in Jerusalem«, Leipzig 1912. I den sidste har han fremsat Udbyttet af sit 5. og 6. Ophold i Petra 1909 og 1910. Han havde i Forvejen været der i 1904, 2 Gange i 1906 og én Gang i 1907.

Petras Historie gaar langt tilbage i Oldtiden. Den berøres ikke af Jøderne paa deres Tog fra Ægypten, thi disse drog gennem Arabah for at undgaa Edomiterne, til hvis Land Petra hørte, og som havde nægtet Jøderne Tilladelse til at drage gennem deres Land. Senere besejrede David Edomiterne. Han lagde Besætning i hele Edom og alle Edomiterne blev hans Undersaat²⁾.

Ifølge en gammel Tradition skulde Petra have været det Kades, der nævnes flere Gange under Jødernes Vandring i Ørkenen³⁾; men dette kan ikke være rigtigt, da Jøderne ikke drog gennem Edom, og Dalman mener, at et Sted, der hedder El Kudes V. for Arabah svarer til Kades. Rigtignok vilde det efter hans Formening være at udlede Benævnelsen Petra af Navnet Baals Klippe (Gur Baal), der findes nævnt i Bibelen³⁾, idet Navnet i Tidens Løb er blevet slet og ret Klippen.

Paa Aleksander den Stores Tid kom et arabisk Folkefærd, der kaldte sig Nabatæer. De erobrede Landet og udstrakte deres Herredømme i det 1. Aarhundrede før Kristus til Damaskus, Gaza og det midterste af Arabien. De drog endog en Gang mod Jerusalem. Det blev Petras mest blomstrende Tid, fra hvilken de interessanteste Mindesmærker findes. Til Trods for sin tilsyneladende ret afsides Beliggenhed, blev Petra det centrale Sted for

¹⁾ Kilden til denne Strøm findes ved en Landsby, El Ji, i betydelig Afstand fra Petra. Der er bygget en lille Hvælving ved Klippen, hvorfra Vandet vælder ud. Den holdes endnu for hellig, og syge bringes derhen og overnatter. Rundtom findes Pjalter og Tøj af Uld ophængt paa Stokke, derhos ved Indgangen Hestesko. Befolkningen synes dog ganske at have glemt, at Kilden er frembragt af Moses.

²⁾ 2. Samuels Bog 8,14.

³⁾ F. Eks. i 5. Mosebog 1,19.

³⁾ 2. Krønikebog 26,7.

Karavanerne fra Arabien, Persien og Indien til Ægypten, Palæstina og Syrien, og Befolkningen i Byen kom i Besiddelse af store Rigdomme.

Der findes fra den Tid talrige Mindesmærker, mest i Form af Grave, Dalman mener, at der i deres Stil kan skelnes mellem 2 Perioder, den første, som han kalder den ægte nabatæiske, og som antages at tilhøre det 2. og 3. Aarhundrede før Kristus, udmærker sig ved at være et med Tinder kronet Hus. Den anden, som fulgte efter, og som han kalder den hellenistiske, udmærker sig ved en ny Ornamentering, der vel fortrinsvis anvender græske Former, ogsaa vistnok nogle ægyptiske, men dog i meget er original. Til denne Stilart hører det saa kaldte petræiske Kapitæl, Anvendelsen af den ægyptiske Karnis og Forandringen af Tinderne til et kolossalt trappeformet Ornament.

Aar 106 efter Kristus erobrede Trajan ved Hjælp af Syriens Guvernør Nabatæernes Rige. I Romertiden, der begyndte med Bygningen af den store Trajansvej fra Damaskus til det røde Hav, fik den tidligere, af Konger beherskede Handelsstad et militært Præg, og den veg efterhaanden i Betydning for andre, under større romersk Beskyttelse staaende og stærkt oplomstrende Stæder ved den syrisk-arabiske Grænse, som Philadelphia, Gerasa, Bosra, Damaskus og Palmyra. Til den romerske Periode henhører Dalman den 3. Stilart, som forekommer i Petra, og som fortrinsvis udmærker sig ved, at Tempelgavlen bliver den fremherskende i Gravfaçaderne. Da Romerne drog bort, blev alt øde, og Beduinerne tog Egenen i Besiddelse.

Der maa dog utvivlsomt ogsaa findes Levninger fra Edomiternes Tid. Til saadanne, mener Dalman, at man maa henhøre de mange Gravkamre uden nogen Façadeudsmykning, som undertiden findes paa Klipperygge og undertiden forekommer i hele Grupper. Ved Siden af disse findes en Form, som Forfatteren kalder forsænket Kammergrav, og til hvilken der fører en Skakt, der er udhugget i Klippen. Derhos findes der i Klippevæggene Kamre med Indgangsaaabninger, som kunde lukkes, og som vel ogsaa kan anses som Grave fra hin Tid.

Nabatæerne dyrkede en Gud Dusera eller Dusara, hvis Billede var en sort, firkantet Sten af ca. 4 Fods Højde og 2 Fods Bredde, og som hvilede paa en af Guld dreven Batis. Ved den slagtedes Ofrene og udgødes deres Blod. Denne Guddom var den samme som Baal og findes undertiden ogsaa sammenstillet med Dionysos. Nærmest maa han betragtes som Solgud, og Gudstjenesten gik ud paa en Forherligelse af Solen. Soltemplerne var aabne imod Øst, og Gudebilledet eller Alteret var anbragt mod Vest, for at Solen kunde skinne ind paa det, naar Dørene aabnedes. Derimod bad Jøderne en Tid vendte mod Jerusalem, ligesom Muhammedanerne endnu vender sig mod Mekka, hvorsomhelst de i Øjeblikket befinder sig. De Kristne har jo Alteret i Øst.

Den kvindelige Gudinde var Atlat, der findes sammenstillet med Afrodite. I øvrigt dyrkedes ogsaa en anden Gudinde Manatu eller Manavatu, og ogsaa Kongerne gjordes stundom til Guder, og der kunde findes opstillet Billeder af dem.

Dusaras Stene kunde være oprejst i guldstraalende

Templer, men som Sindbillede kunde ogsaa paa andre Steder uden for Templerne findes anvendt for oven afskaarne, tilspidsede Piller eller en bikubeformet, stump Kegle. En Slags Altre forekom ogsaa, men aldrig Brandofferaltre. Offerskikkene hos Nabatæerne synes at have svaret til de gamle israelitiske, som de findes omhandlede i Biblen¹⁾.

Hvad Gravkamrene især fra Nabatæernes Tid angaar, da kan bemærkes, at medens de i Palæstina er saa smaa, at de blot har kunnet tjene til Henlæggelse af de døde, saa er de i Petra saa rummelige og høje, at Petræerne aabenbart ikke blot har benyttet dem ved Ligbegængelse, men ogsaa er komne derhen til andre Tider, for at forsyne den døde med Spiser og Drikke, saaledes som det i øvrigt ogsaa skal være sket i Palæstina. At der holdtes Maaltider ved Gravene fremgaar af de Triklinier, som hyppig findes i særskilte Kamre eller under aaben Himmel i Nærheden af Gravene. Disse Maaltider maa dog sikkert have været forskellige fra de saakaldte Trøstemaaltdider, thi disse holdtes i den dodes Hus i den Uge, Klagesangene varede²⁾. Den uforholdsmæssig store Udstrækning af Nekropolerne ved Petra tyder paa, at ikke blot Beboerne af Staden bragte deres døde hen til dem, men at ogsaa Slægternes Medlemmer i det hele nabatæiske Folk her havde fælles Grave.

Dalman beskriver meget omstændeligt og giver talrige Afbildninger af de forskellige Helligdomme og Gravmælerne, med Hensyn til hvilke det ofte har været særdeles vanskeligt at afgøre, hvad der har været Bestemmelsen med det enkelte Sted. Vi maa i disse Henseender ganske henvise til hans Bog og skal kun forsøge at give en Beskrivelse af nogle enkelte Bygninger iblandt de mange, der frembyder Interesse.

Mest beundringsværdig er den tempelagtige, i 2 Etager udtørte Bygning, der kaldes Hrabet eg gerra og ligger i Østsiden af Staden ved Slugten El Sik. Om denne mener Dalman, at der næppe noget Steds i det forrige romerske Rige kan findes en saa fuldstændig bevaret Façade.

Nederst viser der sig en tempelformet Indgang, tidtigere med 6 Søjler, nu med 4 af 12 m Højde og med korintiske Kapitæler. Ovenover dem ses en trekantet Frontispice, som er prydet med Solkuglen imellem 2 Horn, 2 omvendte Neg og flere andre Symboler, der snarest maa henhøres til Demeter (Ceres) eller Isis. I den øvre Etage findes 2 trekantede Pavilloner paa Hjørnerne og i Midten et halvrundt Tempel med Søjler. I det sidste er Demeter eller Isis afbildet. Hun har paa Hovedet en Kalathas (en Slags Kurv med Blomster eller Aks, der førtes i Procession ved de eleusinske Fester), i den venstre Arm et Overflødhedshorn, i den højre en Gren eller et Neg. Paa Pillerne findes, foruden andre Afbildninger, der hentyder paa Død og Udødelighed, Amazoner, der danser og delvis bærer Emblemer, der har Hentydning til Isis. Ogsaa Forhallen er smukt udstyret med Pilastre med korintiske Kapitæler, og ligeledes Døren ind til det indre Hovedrum, hvortil der slutter sig flere dybe, absolut

¹⁾ 2. Mosebog 12, 22 f. 1. Samuels Bog 14, 34.

²⁾ Jvf. Jeremias 16, 5 f., Salomos Ordsprog 31, 6.

mørke Nicher. Bygningen har en Højde af 33 m og en Brede af 24.5 m. Den er udhugget i en 100 m høj Klippevæg og har en rosenrød Farve. Dalman mener, at den snarere har været en Grav end et Tempel.

I Dalen Es Sjar, der følger Mosesbækken mod N.V., findes et Sted 4 sig til hinanden sluttende Hvælvinger af 20 m Højde. Dalman udtaler om dem, at det er næsten ubegribeligt, hvorledes Stenhuggerne har kunnet udhule dem, da det ikke kan tænkes, at de er blevne hejsede ned fra den overhængende Klippe. Der findes i dem indridset Afbildninger af Altre, der iblandt et med 2 Palmetræer ved Siden.

I den n. v. Væg af Vadi El Der, der ligger paa Nordsiden af Byen, fører en endnu til Dels ret tilgængelig Trappe op til en Terrasse af 4—7 m Brede og 70 m Længde, med hvilken Slugten ender. Her findes en Klippcelle, over hvilken der er udhugget 2 Kors, og som vel kan være benyttet af en kristen Eneboer. Nabatæiske Indskrifter paa den ved samme værende Klippevæg viser, at Stedet har været besøgt af Pilgrimme, som dog ikke er komne for at besøge Cellen, men en i Nærheden værende Helgdom.

I El Der findes ogsaa en ret ejendommelig Tempelfaçade, der har 2 Etager ligesom den første her omtalte Bygning. I den nederste Etage findes Piller, som dog ikke er fritstaaende, med en Dør og 2 Vinduer mellem Pillerne. Den øverste Etage har 3 særskilte Pavilloner, ligeledes smykkede med Piller. De 2 yderste bærer en brudt Frontispice, medens den midterste har et afrundet Tag med en Spids, der bærer en Urne omtrent som en Terrin

med et højt Laag. I Nærheden findes paa en Klippevæg afbildet en, mærkelig nok, topuklet Kamel med en Fører ved Siden af sig. Ogsaa fandtes i Nærheden en Indgang til et Triklinium med en romansk halvcirkelformet Bue over 2 Piller og en Idolniche.

Dalman beskriver flere Bygninger, der kronnes af en Urne, hvilken i det hele maa antages at betegne en Grav; men angaaende disse og de andre Bygninger, han omtaler, maa her henvises til hans Bog.

Der fandtes i Byen et Akropolis, til hvilket Byens Mure støttede sig, ogsaa et Teater, men begge synes ikke at være af større Interesse,

Endvidere fandtes der Vandledninger, en fra den øvre Del af Mosesbækken, hvor der altid er Vand, og flere fra Kilder i Stadens Nærhed. Adskillige Steder fandtes ogsaa Cisterner til Opsamling af Vand. Der var i øvrigt lagt lige saa megen Vægt paa at forhindre Vandet i at komme styrtdende ud af Slugterne under Skybrud, som paa at opsamle Vandet.

Petra er rig paa Indskrifter, de fleste paa det nabatæiske og aramæiske Sprog, faa paa græsk, latin og arabisk. Hyppigst er de kun Formler, der skal genkalde Erindringen om en eller anden Person.

Henkradsede Billeder med Dyr og Mennesker findes ofte. Især fremstiller de Jagt og Sværdtdans.

Kristelige Spor findes ogsaa nogle Steder, dels i Form af Kors, dels i Form af Indskrifter.

Derimod er der næsten ikke fundet Kunstgenstande, bortset fra enkelte Relief, samt Krukker og enkelte forzirede Potteskaar.

Literaturanmeldelser.

Sibirien. I Oversigter og Skildringer. Af Alfred Schönebeck. Med Illustrationer og 1 Kort. H. Hagerups Forlag, København 1918.

Forfatteren til ovennævnte Værk har som Embedsmand i »Det store nordiske Telegrafelskab« opholdt sig i mange Aar i Sibirien og ved talrige Rejser og Studier faaet indgaaende Kendskab til disse mægtige Landstrækninger, der jo til for nogen Tid siden udgjorde en Del af det udstrakte russiske Kejserdømme. For Tiden danner det vel en Slags selvstændig Stat; men hvad Enden paa det russiske Kaos ellers vil blive, ligger jo i den uvisse Fremtid. Forfatteren vil være dette Tidsskrifts Læsere velbekendt for sine fortræffelige Artikler om Forhold i Sibirien og Mongoliet og fortjener at blive kendt i en betydelig større Kreds gennem

den foreliggende Bog. Sibirien har i en lang Aarrække været et udmærket Handelsfelt for Danske, mange af dem har her faaet deres andet Hjem. de har her nydt megen Gæstfrihed og Venlighed fra russisk Side, ligesom forøvrigt ogsaa i hele det russiske Rige, men paa den anden Side, kan man vel nok ogsaa sige, at Danskerne har tilført særlig Sibirien en ikke ringe Sum af Dygtighed, Energi og Foretagsomhed. I det hele synes Danske og Russere at kunne trives særdeles godt sammen, og man maa haabe og tro, at det ogsaa kan ske i Fremtiden, hvor de autokratiske Regeringsformer afløses af de demokratiske; thi Grundtrækkene i Folkekarakteren forandres ikke af Lore.

Det for Tiden værende Interregnum i Rusland vil næppe blive af lang Varighed, og naar det er endt, vil Danskerne atter med Kraft gaa i Gang i Sibirien.